

I

Es va enfonsar a poc a poc en les aigües fosques, els braços estesos, els peus de punta: com un Crist o un dervís que llancés una benedicció al mar.

La pedra que tenia lligada als peus va picar contra el fang amb un cop sord, els genolls se li van doblegar i, tot seguit, la marea ja li feia fer una graciosa reverència. Sempre havia estat flexible; flexible, també, quan es tractava d'establir un preu: un home que feia tractes i sempre deixava alguna cosa per a l'altre.

A dalt, l'assassí va mirar a banda i banda, alerta al més petit moviment en la foscor, mentre sentia la pluja a la cara. Es va quedar allà dret uns quants minuts, esperant, vigilant, fins que va parpellejar, va fer mitja volta i va allunyar-se tranquil·lament del pont; la nit i els carrerons de la ciutat adormida el van engolir.

La marea reflúia. L'aigua llepava les algues verdes que recobrien les parets, borbollava al voltant de les velles estacades i lliscava i es retirava dels graons desgastats. Baixava i l'empenyia cap al mar, on, en els seus dies de glòria, la ciutat havia forjat la seva fortuna. Sota cúpules bizantines, palaus ruïnosos i barques amarrades, el cadàver era arrossegat silenciosament cap al mar, amb els braços encara ben oberts en un gest de benvinguda inexpressiu.

Però un obstacle o altre, bé un bloc de pedra, un meandre

o una amarra podrida, devia retenir la seva deriva durant un cert temps, perquè, a trenc d'alba, quan va minvar el corrent, el marxant es trobava encara a molts metres de les aigües profundes de la Riva dei Schiavoni, on, altrament, s'hauria enfonsat sense deixar rastre.

2

El sultà va fer un esternut estrident i es va eixugar la cara amb un mocador de seda.

—La reina d'Anglaterra en té un —va dir amb petulància.

En Rasid Paixà va inclinar el cap. El rei Guillem era mort, igual que el sultà Mahmut: i ara, va pensar, tant Anglaterra com l'imperi otomà estaven governats per nenes petites.

—Com diu el sultà, que tingui una llarga vida.

—Els Habsburg tenen moltes galeries, tinc entès, Rasid Paixà. A les seves propietats a Itàlia, tenen palaus plens de pintures —el sultà es va eixugar el nas—. A l'emperador d'Àustria només li cal mirar un retrat de l'avi del seu avi per saber com era.

El jove paixà va aplegar les mans primes davant seu. El que deia el sultà era cert, però del tot absurd: era del domini públic que els Habsburg eren molt lletjos i molt semblants entre si. S'havien casat amb parents propers, i amb cada nova generació les barbetes se'ls havien anat tornant més grans. En canvi, un príncep otomà no viu sinó envoltat de dones encantadores i preparades per compartir el llit amb ell.

En Rasid Paixà va arronsar les espatlles:

—Els gossos austríacs sempre pixen al mateix lloc —va dir amb un ronc enjogassat—. Qui pot voler-ho veure, això?

Fins i tot mentre ho deia ja es va adonar que s'havia equivocat. El sultà Mahmut li hauria rigut el comentari; però en Mahmut era mort.

El jove sultà va arrugar el front:

—No parlem pas de gossos, ara.

—Teniu raó, *padişah* —en Rasid va abaixar el cap.

—Jo parlo del Conqueridor —va reprendre l'Abdülmecit amb altivesa—. De la sang que corre per aquestes venes —li va mostrar els canells, i el jove conseller va fer una reverència, compungit—. Si aquesta pintura existeix, la vull tenir —va continuar el sultà—. Vull veure-la. Que potser desitges, Rasid Paixà, que el retrat del Conqueridor estigui exposat a la mirada infidel... o que sigui propietat d'un descregut?

En Rasid Paixà va sospirar:

—De totes maneres, sultà meu, no sabem on deu ser, aquest quadre. Això si és que existeix, al capdavall.

El jove *padişah* va tornar a esternudar. Mentre ell examinava el seu mocador, el paixà va prosseguir:

—Durant més de tres segles ningú no ha vist ni ha sentit parlar d'aquest... retrat. I avui només comptem amb un rumor i prou. Siguem prudents, *padişah*. Quina importància té si ens esperem un altre mes? O un altre any? La veritat és com el mesc: la seva aroma agraïda no es pot dissimular.

El sultà va fer que sí amb el cap, però no per mostrar-s'hi d'acord:

—Hi ha una manera més ràpida —va dir, amb la veu embafada de mocs—. Feu venir en Yashim.

3

Prop de la riba costanera del Corn d'Or, a la banda de Pera, una princesa otomana va fer construir, en un acte de generositat, una font en el punt on els barquers solien aturar-se i discutir les tarifes. Als carrers i les places d'Istanbul hi havia centenars de fonts, però aquella era particularment antiga i bonica, i en Yashim l'havia admirada molts cops en passar-hi per davant. A vegades, si feia calor, es rentava la cara en el rajolí d'aigua clara que esquitxava la pica enrajolada.

I eren precisament aquelles mateixes rajoles les que ara li barraven el pas en ple carrer, on es va quedar aturat, escandalitzat, inadvertit enmig del trànsit que fluïa al llarg de la riba: carreters amb les seves corrues de mules, portadors sota sacs grandiosos, dues dones amb vel assistides pel seu eunuc negre, un *bashi-bazouk* a cavall, amb la faixa farcida de pistoles i espases. Ni en Yashim ni la font en ruïnes no cridaven l'atenció de ningú: la gentada passava pels costats d'aquell home amb capa marró i turbant blanc que s'estava allà al mig palplantat mentre contemplava atònit com tres treballadors amb túniques i turbants bruts envestien la font a cops de martell.

No és que li manqués presència. La seva única mancança era quelcom molt més definit; però estava molt acostumat a passar desapercebut. Era com si la seva presència fos una qualitat que pogués decidir mostrar o amagar, una qualitat que la gent ni tan sols no notava fins que quedaven captivats pels seus ulls grisos, per la seva veu greu, melodiosa, o per les veritats que deia. Però fins llavors podia resultar gairebé invisible.

Quan se'ls va acostar, els treballadors no van aixecar els ulls; només quan per fi els va parlar un d'ells va mirar al seu voltant, sorprès:

—És un pont, *effendi*. Un cop això sigui fora, i després també l'arbre, hi haurà un pas per aquí, ho veieu? Hem d'obrir un camí de pas, *effendi*.

A en Yashim li van botir els llavis. Durant molts anys s'havia parlat d'un pont que unís Pera amb el centre de la gran ciutat d'Istanbul. Feia segles i tot que se'n parlava: una vegada, als arxius imperials del palau Topkapi, havia vist un plànol de color sèpia d'aquell pont, realitzat per un enginyer italià que hi va posar les lletres del seu nom al revés, com si estiguessin escrites en un mirall. I ara, pel que semblava, estaven a punt de construir-lo: el regal del nou sultà al populatxo agraït.

—I no la podeu traslladar cap a un costat, la font?

El treballador va redreçar l'esquena i es va repenjar al mall:

—El què, això? —va arronsar les espatlles—. És massa vella. La nova serà millor —va recórrer la riba amb la mirada—. Ara, l'arbre sí que és una llàstima!

L'arbre era un autèntic gegant i oferia un agradable racó d'ombra i protecció a la costa de Pera. Feia centenars d'anys que hi era i desapareixeria d'aquí a uns quants dies.

En Yashim es va estremir mentre un dels malls impactava amb força dins la pica de la font. Va saltar-ne un esquerdill de pedra, i ell va allargar la mà:

—Si us plau, doneu-me una rajola o dues...

Se les va emportar amb molt de compte. Notava el vell morter sec i engrunadís al palmell de la mà. El barquer que el va portar amb el seu caïc lliscant per damunt del Corn va escopir a l'aigua:

—El pont aquest acabarà amb nosaltres —va sentenciar, en grec.

En Yashim va sentir que una ombra creuava el sol. No es va arriscar a donar-li una resposta.

En arribar a casa, va deixar les rajoles prop de la finestra i es va asseure al divan a contemplar-ne les línies gruixudes de les tiges entortolligades i els bellíssims vermells intensos de les tulipes que tan sovint li havien refrescat els ulls mentre l'aigua de la font li refrescava la pell. Sabia que uns tons vermells tan llampants ja eren impossibles d'aconseguir actualment: segles enrere, els terrissaires d'Iznik havien esperonat el seu talent fins a cims tan elevats que el riu del coneixement s'havia acabat assecant, simplement. De blaus, sempre n'hi hauria: els blaus delicats de Kayseri i d'Iznik, però no pas els vermells encisadors dels heretges que van venir de l'Iran i, al seu torn, van desaparèixer.

Va recordar com se les havia estimades, les rajoles d'aquella mena que decoraven el sancta sanctorum del palau del sultà a Topkapı, un lloc prohibit a tots els homes normals. A l'interior del mateix harem, que era la llar només del sultà i la seva família, moltes dones les havien admirades; i molts sultans, també.

Ell les havia vistes només perquè no era un home qual-sevol.

En Yashim era un eunuc.

Encara admirava les rajoles i recordava les altres que hi havia als passadissos silenciosos de l'harem del sultà, quan un truc a la porta va anunciar-li un missatger.

4

En Rasid Paixà es va tustar la bota enllustrada amb un atiador.

—El sultà Mahmut, que en pau descansi, va estar encantat d'ordenar la construcció del pont —amb el bastó va indicar el divan—. La part vella de la ciutat i Pera han estat massa apartades l'una de l'altra. I aquest és el mateix punt de vista del *padişah*.

—Ara Pera vindrà cap a Istanbul, i no trobarem la pau —va objectar en Yashim.

En Rasid va inflar els llavis:

—O potser serà just al revés, *effendi* Yashim.

—Sí, paixà... —va dir en Yashim, dubitatiu, i es va asseure al divan amb les cames encreuades—. Potser sí.

Va intentar imaginar-se Pera immersa en un silenci circumspecte mentre els sobris paixàs, els minarets i els xiprers de la vella Istanbul estenien la seva pausada influència cap a l'altra banda del pont i silenciaven el perpetu xivarri de venedors, nois dels encàrrecs, portadors, bankers, botiguers i mariners que voltaven pels carrers de Pera. On trobarien lloc per créixer, els xiprers, entre els barreters belgues i els venedors grecs, les premses de vapor i les multituds estrangeres? Els vells senyors otomans de tant en tant portaven fins a Pera les seves famílies, que es quedaven esbalaïdes enmig de tantes gernacions de tot arreu i d'enlloc, embadalides davant dels grans aparadors de vidre de les botigues de la Grande Rue, abans de tornar-se a embarcar cap a casa.

—Tinc entès que sabeu moltes llengües —va comentar en Yashim en to amable.

De fet, no el coneixia gaire, en Rasid. El jove visir pertanyia a una altra generació de l'escola del palau, la que havia estudiat francès i enginyeria; la seva formació l'havia dut més enllà de les fronteres de l'imperi. La seva mare era de Crimea, exiliada; així doncs, provenia d'una família pobra. El paixà devia tenir uns vint-i-cinc anys, aproximadament; era uns quatre o cinc anys més gran que el sultà a qui servia, però tenia fama de ser molt treballador, devot sense ostentació, de pensament ràpid, i molt segur de si mateix: havia progressat a gran velocitat sota l'atenta mirada del vell sultà, que va insistir perquè aprenguéssim llengües i el va enviar a accomplir missions a París i a Viena, perquè en Mahmut havia perdut la confiança en els dragomans, els intèrprets oficials, la majoria dels quals eren d'origen grec. I, sens dubte, també l'havia considerat una bona influència per al seu fill.

El paixà va arronsar les espatlles:

—Llengües? Naturalment. Estalvien temps.

En Yashim va abaixar la mirada. Ell mateix parlava a la perfecció vuit llengües, inclòs el georgià, i n'estimava tres: el grec, l'otomà i el francès.

—El sultà ha manat que vinguéssiu, *effendi*. Està al cas dels serveis que heu prestat a aquesta casa. Jo mateix n'hi vaig fer memòria.

En Yashim va inclinar el cap educadament. En algunes ocasions, el vell Mahmut demanava per ell a crits i llavors li plantejava algun dilema que requeria els seus talents especials. Havia hagut de dedicar la seva atenció a molts assumptes a l'interior de l'harem i també a fora, i no tot s'havia tractat de simples rellicades... Robatoris, morts inexplicables, amenaces d'amotinament o de traïció que posaven en perill l'estabilitat mateixa o la supervivència de la casa regent més antiga d'Europa: la seva missió era resoldre les crisis. Amb tanta discreció com fos possible, evidentment. Sabia que l'aspecte

d'invisibilitat que l'envoltava també havia d'embolcallar els misteris on estava cridat a endinsar-se.

—I ara us vull recordar a vós, *effendi* Yashim, que el sultà és molt jove.

En Yashim gairebé va somriure. L'única afectació visible d'en Rasid Paixà era un bigotet prim i encerat amb cura, però tenia la barbeta llisa i suau. Portava una istanbulina, aquella aproximació espantosa al vestit occidental que el vell sultà havia prescrit de manera oficial per a tots els seus súbdits —grecs, turcs, armenis o jueus—, i que la gent encara s'esforçava a adoptar. Ell ja feia molt de temps que havia decidit no capficar-s'hi.

—Fa segles, quan va prendre aquesta ciutat als grecs, el sultà Mehmet també era jove.

—Però hom diria que en Mehmet tenia més experiència.

I això és el que vós teniu?, es va demanar en Yashim. Experiència... als vint-i-cinc?

—El sultà Mehmet avaluava molt bé el que més li convenia —va continuar en Rasid—. I també rebutjava els consells. Però els temps han canviat, em penso.

En Yashim va assentir. Allò estava dit amb gran encert.

—Cadascun de nosaltres ens hem d'esforçar a servir els interessos més convenients per al sultà a la nostra manera, Yashim. Estic segur que hi haurà ocasions en què sereu capaç de servir-lo amb el vostre talent especial per observar a l'interior del cor i la ment dels homes. Molts altres, és natural, i no és cap vergonya per a ells, el serveixen amb el seu pur entusiasme.

Els seus ulls foscos van escrutar els d'en Yashim.

—Ho comprenc —va mormolar.

El jove visir en semblava poc convençut:

—Nosaltres, els otomans, fa moltes generacions que comprenem la manera de fer dels prínceps, Yashim. Ells ens donen... el sultà té el plaer de donar-nos les seves ordres. I nosaltres diem: el sultà ha dit això o allò. I s'han de complir.

Entre aquestes ordres, però, n'hem reconegut unes que són... com us ho diria? Ordres líquides. Escrites sobre l'aigua, Yashim.

En Yashim no va moure ni un pèl.

El que és escrit damunt l'aigua no es pot llegir.

—Em sembla que el sultà us rebrà aquesta tarda —en Rasid va aixecar la mà en un vague gest de comiat—. Tindreu moltes oportunitats de mostrar... discreció —va afegir—. Entenc que ha de ser així.

En Yashim es va alçar i li va fer una reverència, amb una mà al pit.

L'ascens del nou sultà, com la sortida d'un planeta, creava noves alineacions, canvis en el pes i la composició de les faccions i les camarilles que des de sempre havien florit al palau entorn de la persona del totpoderós sultà. En Mahmut havia escollit en Rasid per endavant; ara, l'Abdūlmecit havia ratificat l'elecció del seu pare.

L'amistat d'en Rasid, la seva protecció, era una oferta que en Yashim es podia permetre de refusar?

Un cop fora del despatx del visir, va girar-se i va caminar per un llarg corredor encatifat en direcció a un parell de portes dobles, flanquejades per guàrdies immòbils, i una renglera de cadires amb respatller alt, entapissades de color rosa.

Els guàrdies ni tan sols no parpellejaven. Què devia voler el sultà, va pensar, que era tan evident que en Rasid no volia?

Es va asseure en una de les cadires i es va disposar a esperar-se, però quasi immediatament les portes es van obrir i un assistent amb guants blancs el va conduir en presència del sultà.

5

En Yashim no havia vist el sultà des d'alguns anys abans que ascendís al tron: el recordava com un noi prim d'ulls enfebrats

que s'estava dret, pàl·lid i atent, al costat del tron del seu pare. S'esperava que hauria crescut i s'hauria emplenat, com ho solen fer els nens per a constant i ingènua sorpresa dels seus pares, però el jove que hi havia assegut en una cadira francesa amb les cames sota la taula, amb un simple cop d'ull, semblava que no hagués canviat gens ni mica. Era extremament prim i escanyolit, amb unes espatlles desmanegades i uns canells llargs, que les bones arts dels sastres europeus dissimulaven, però no tornaven pas més elegants.

En Yashim va fer una profunda reverència i es va acostar al sultà. Només les celles, es va adonar, se li havien desenvolupat: unes celles poblades sobre uns ulls llagrimosos.

El sultà va contreure la cara i va obrir la boca com si anés a fer un crit, llavors va agafar un mocador de l'escriptori i hi va esternudar sorollosament i amb absoluta infelicitat.

En Yashim va parpellejar. Als Balcans la gent deia que si esternudaves era perquè havies dit alguna mentida.

—El nostre pare misericordiós sempre parlava molt bé de vós, Yashim —en Yashim es va preguntar si era un compliment buit: en Mahmut havia estat una mala bèstia—, tal com ho continua fent la nostra estimada àvia.

En Yashim va abaixar els ulls. La Validé, la mare d'en Mahmut, d'origen francès, era la seva amiat més antiga a l'harem.

—El meu *padişah* és misericordiós —va dir.

—Hum —el jove va fer un petit gruny: era el mateix que hauria fet el vell sultà, però en un to més agut—. Ens ha arribat una informació que afecta l'honor i el record de la nostra casa —va començar a dir amb una certa fredor. Aquelles mateixes paraules, en Mahmut les hauria dites com si li sortissin de les entranyes, i no del cap—. Us diu res el nom de Bellini?

Davant d'un sultà, un no es pot quedar boquejant com un peix. En Yashim es va adonar just aleshores que la sala estava empaperada segons la moda europea.

—No, *padişah*. Em sap greu...

—Bellini era un pintor —va dir el sultà tot movent una mà prima—. Fa molt de temps, a l'època del Conqueridor.

En Yashim va inclinar el cap. De sobte es va recordar de l'home que havia projectat un pont sobre el Corn d'Or: Leonardo. Leonardo da Vinci. Un florentí.

—D'Itàlia, *padişah*?

—Era el millor pintor de l'època a Europa. El Conqueridor el va fer venir a Istanbul. Bellini va fer uns quants dibuixos i pintures de... bé, de gent. Amb els colors de la vida —pel que semblava, els colors també havien pujat a les galtes del jove sultà—. Era un mestre de la *portraiture* —en Yashim es va fixar en la manera com havia pronunciat la paraula, amb accent francès.

Va pensar en les tulipes que havia salvat del mall: eren molt pures. Però... pintar persones? No era gens estrany que el jove sultà se sentís incòmode.

—El desig del Conqueridor va ser que fos així —va afegir l'Abdülmeçit, i la rojol persistia mentre parlava—. Bellini es va quedar a la cort durant dos anys. He sabut que va decorar algunes parts del palau Topkapı amb escenes... se'n diuen frescos... i que posteriorment el sultà Baiazet les va fer treure.

En Yashim va assentir: el successor de Mehmet el Conqueridor, Baiazet, era un home molt devot. Si aquell Bellini havia pintat persones, el bon sultà Baiazet devia quedar esparverat. No devia voler tenir una blasfèmia com aquella al seu palau.

El nou *padişah* va posar la mà ossuda damunt dels papers de l'escriptori.

—Bellini va pintar un retrat del Conqueridor —va dir.

En Yashim va parpellejar. Un retrat? Mehmet el Conqueridor només tenia vint-i-un anys quan va arrabassar la Poma Roja de Constantinoble als cristians, el 1453. Un heroi islàmic que es va convertir en l'hereu de Bizanci, l'imperi romà de l'est. Amo i senyor del món cristià ortodox, va fer que el seu imperi s'estengués des de les costes del mar Negre fins a les

carenes de les serralades dels Balcans, va investir patriarques cristians amb els seus ceptres i va fer portar el rabí major a la ciutat destinada a ser, com tothom deia, el melic del món.

I va convocar un pintor italià a la seva cort.

—I el retrat, *padişah*... encara existeix?

El sultà va aixecar la barbeta i es va mirar en Yashim fixament.

—No ho sé —va admetre en veu baixa.

Es va fer el silenci en aquella gran sala. Mentre s'allargava, en Yashim va notar que una esgarripança li pujava per l'espinada i li eriçava tots els pèls del clatell. A l'ombra del *padişah* vivien milions de persones. Des dels deserts d'Àrabia fins als desolats confins de l'estepa russa, tant si les seves ordres els afectaven com si no, pagaven els tributs que ell imposava, feien de soldats als exèrcits que ell comandava, somniaven —alguns d'ells— en aquell monarca daurat prop del mar. En Yashim havia vist pintures del Bòsfor a les cases pairals dels Balcans i també als palaus de Crimea; quan el vell sultà va traspasar, va veure plorar homes dels rius i de les muntanyes.

S'havia passat deu minuts en companyia d'un jove que s'enrojolava com una noia, s'eixugava el nas i es confessava d'una cosa que desconeixia. El *padişah*.

I va ser aquell mateix *padişah* el que aleshores va parlar:

—El quadre, igual que els frescos, van desaparèixer després de la mort del sultà Mehmet. Es diu que el meu devot avantpassat els va fer vendre al basar. Tenint això en compte, quin musulmà devia voler comprar el que el sultà havia declarat prohibit?

La resposta era clara: l'harem. En Yashim va fer que sí amb el cap.

—El retrat no s'ha tornat a veure mai més des d'aleshores —va afegir el sultà—. Però Bellini era venecià. El millor pintor de Venècia en aquell temps —va moure les parpelles diverses vegades; es va acostar el mocador a la cara, però no va arribar a esternudar—. Ara hem sabut que algú l'ha vist.